

Zalety pod pancerzem

Każdy mężczyzna ma jakieś zalety, trzeba mu je tylko wskazać – autorem tego aforyzmu jest Erich Maria Remarque. Jego kanoniczną powieść „Na Zachodzie bez zmian” można odczytać jako świadectwo wielkiego kryzysu męskości, jedno z donioślejszych w zachodniej literaturze. Bo właśnie w okopach I wojny światowej tragicznie dewaluowała się, traciła sens męskość tradycyjnie pojmowana. Taka, w której przez wieki nie było miejsca na słabość, sentymenty, tży, lęki, smutek. Zimna, wojownicza, brutalna, władcza. Męskość, której treścią była rywalizacja i wieczna wojna z wrogiem, a celem – piękna śmierć od ran.

Od tamtych czasów minęło stulecie i kryzys rzekomo trwa: mężczyźni utraciwszy dawną tożsamość z trudem odnajdują się w nowej. Oczekuje się od nich nowego ojcostwa, nowego partnerstwa, nowego przywództwa. Tyle że łatwych recept na to wszystko nie ma.

Nie brakuje więc myślicieli i badaczy, którzy zagubionej męskiej połowie rodzaju ludzkiego wróżą wręcz biologiczną zagładę. My zgadzamy się z przeciwnym, choć równie radykalnym stanowiskiem: że tę połowę czeka wreszcie normalność.

Wydawać by się mogło, że przez wieki to kobiety padały ofiarami patriarchalnych stereotypów (wiele o tym pisaliśmy na łamach poprzedniego wydania „Ja My Oni” – „Kobieta – instrukcja obsługi zwłaszcza dla mężczyzn”). Ale w kulturowy pancerz zakuto również mężczyzn. Im także trudno było żyć po swojemu i ujawniać pełnię swojego człowieczeństwa.

Przed męskością dziś otwiera się wiele znakomitych perspektyw. W tym wydaniu Poradnika staramy się je wskazać. Samym mężczyznom. A także ich partnerkom i żonom, matkom i córkom, przełożonym i podwładnym. Mężczyźni mają mnóstwo zalet. Każdy jakieś ma!

Katarzyna Growiec

doktor socjologii, psycholożka i politolożka, adiunkt na Uniwersytecie SWPS

Grzegorz Gustaw

psycholog organizacji, certyfikowany trener biznesu, superwizor trenerów, konsultant, wykładowca

Magdalena Kaczmarek

doktor psychologii, adiunkt na Uniwersytecie SWPS

Piotr Kaczmarek-Kurczak

doktor nauk ekonomicznych, wykładowca na Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie

Sylwia Kita

doktor nauk humanistycznych, adiunkt na Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, psychoterapeutka w nurcie integracyjnym

Eliza Koźmińska-Sikora

psycholożka i psychoterapeutka

Małgorzata Osowiecka

psycholożka, doktorantka na Uniwersytecie SWPS

Monika Stelmach

dziennikarka, współpracuje z POLITYKĄ

Magdalena Szwarz

dziennikarka i reporterka, współpracuje m.in. z „Dużym Formatem” i POLITYKĄ

Anna Tylikowska

psycholożka, doktor nauk humanistycznych, wykłada, bada, konsultuje, pomaga

Adrian Wójcik

socjolog, asystent na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

Dziennikarze POLITYKI i polityki.pl:

Przemek Berg

Joanna Cieśla

Katarzyna Czarnecka

redaktor wydania „Ja My Oni”

Anna Dąbrowska

Anna Dobrowolska

Joanna Podgórska

Ryszarda Socha

Agnieszka Sowa

Paweł Walewski

Ewa Wilk

redaktor naczelna „Ja My Oni”

Aleksandra Żelazińska

Nowa książka z serii wydawniczej miesięcznika „Znak”!

*Jak żyć w świecie pozbawionym punktów odniesienia?
Czy Bóg jest obraźliwy?
Czy można wyhodować (w) sobie geniusza?
Kiedy popełnisz samobójstwo?
W końcu... czyje jest nasze życie?*

**Olga Drenda
i Bartłomiej
Dobroczyński**
prowokują, pozbawiają
złudzeń, ale i inspirują
do zagłębienia pod
podszewkę rzeczywistości

W serii ukazały się także:
**„Ćwiczenia duszy,
rozciąganie mózgu”
Rozmawiają Jerzy Vetulani
i ks. Grzegorz Strzelczyk**
„Piłat i Jezus” Giorgio Agambena

JA mężczyzna jako człowiek

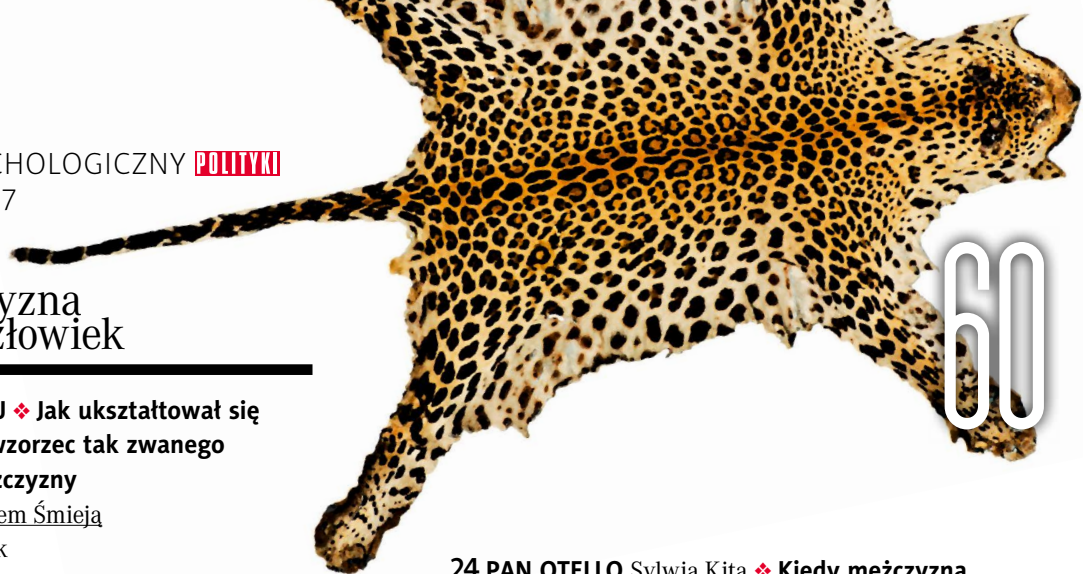
8 LANCE DLA LANSU ❖ Jak ukształtował się osobliwy, polski wzorzec tak zwanego prawdziwego mężczyzny
Z dr. hab. Wojciechem Śmieją
rozmawia Ewa Wilk

14 KOGUTY I MISIE Paweł Walewski
❖ Pułapki, jakie natura zastawia na męską psychikę i ciało

20 MIĘKKA SZKOŁA TWARDYCH UCZUĆ
❖ O męskiej emocjonalności Prof. Jerzy Mellibruda (wysłuchała Eliza Koźmińska-Sikora)

8

60

24 PAN OTELLO Sylwia Kita ❖ Kiedy mężczyzna jest zazdrosny i co to dla niego znaczy

27 ZDRADZIECKIE NARCYZY Grzegorz Gustaw
❖ Co mężczyźni skłania do niewierności, co przed nią powstrzymuje

30 NA OBRAZ BOGA Małgorzata Osowiecka
❖ Dlaczego współczesne religie zdominowane są przez mężczyzn, a kościoły wypełniają raczej kobiety

MY mężczyzna jako syn, partner, rodzic

34 JAK STAJE SIĘ ON ❖ O kamieniach milowych w rozwoju chłopców Michał Pozdał (wysłuchała Joanna Cieśla)

39 ZANIK PRZED CZASEM Przemek Berg
❖ Jak starzeją się mężczyźni

42 CZEGO OD NICH CHCIEĆ ❖ O niespełnionych oczekiwaniach mężczyzn wobec kobiet oraz kobiet wobec mężczyzn Z Jackiem Masłowskim rozmawia Anna Dobrowolska

46 Nie czytałeś? Nie przeocz
Helen Fisher „Anatomia miłości. Nowe spojrzenie” ❖ Recenzuje Joanna Podgórska

48 SEKS DO PRZEGADANIA ❖ O intymnej komunikacji z mężczyzną Andrzej Czyżewski (wysłuchała Monika Stelmach)

51 ON PLUS ON Anna Tylikowska ❖ Ile jest prawdy w powszechnych przekonaniach o gejach

54 PONOWNY ANIOŁ ❖ O życiu mężczyzny w kobiecym ciele Lucyfer Jakubowski (wysłuchała Katarzyna Czarnecka)

57 ERA KAWALERA Grzegorz Gustaw
❖ Męskie życie w pojedynkę: egoizm czy pragmatyzm

60 KRZYWDA Z TWARZĄ KOBIETY ❖ Co się dzieje z mężczyznami, którzy podlegają przemocy
Z dr Anną Studzińską rozmawia Katarzyna Czarnecka

65 ODWAGA OJCOWANIA Magdalena Szwarc
❖ Świetnie sobie radzą z dziećmi – dlaczego wciąż trudno im w pełni zaufać

70 WYBLAKŁY CIEŃ OJCA Ryszarda Socha
❖ Dlaczego dorośli synowie zwykle nie mają dobrego kontaktu z ojcami

74 GROŹNY CIEŃ TEŚCIA ❖ O trudnych relacjach z ojcem partnerki Lidia Flis (wysłuchała Monika Stelmach)

76

ONI męczyzna we współczesnym świecie

76 MASKARADY I USTAWKI ❖ O dorastających dziś chłopcach: ich frustracji, agresji, podatności na ksenofobiczne i patriarchalne hasła
Z Krzysztofem Pacewiczem rozmawia Joanna Podgórska

81 ZIMNI SPRAWCY Adrian Wójcik
❖ Dlaczego mężczyźni twardo chcą być twardzielami, a przynajmniej za nich uchodzić

84 KUMPLE, KOMPANI, KOLEDZY Z WOJSKA
Katarzyna Growiec ❖ Po co mężczyznom męska przyjaźń

88 MĘSKI PUNKT RZĄDZENIA Piotr Kaczmarek-Kurczak ❖ Dlaczego tak trudno przekonać menedżera do nowoczesności w zarządzaniu

92 BOROWIECCY W SIEBIE WIERZĄ
Magdalena Kaczmarek ❖ Czy mężczyźni są stworzeni do biznesu

96 W POLSKĘ IDZIEMY ❖ Dlaczego mężczyźni piją
Z dr. hab. Ryszardem Poprawą rozmawia Joanna Podgórska

100 GDY DOLEGA ŻYCIE ❖ O męskiej depresji
Z dr. Sławomirem Murawcem rozmawia Agnieszka Sowa

104 MĘSKIE (I)GRANIE Aleksandra Żelazińska
❖ Co i dlaczego mężczyźni robią w internecie

108 UŻYTKOWY SAMIEC ALFA Anna Tylikowska
❖ Czy aby na pewno mężczyźni mają dziś więcej władzy niż kobiety

112 OBSESJA ISTNIENIA ❖ O psychicznych rafach, na jakie wpada męczyzna polityk
Z Michałem Kamińskim rozmawia Anna Dąbrowska

© LESZEK ZYCH

Rozmówca pracuje w Instytucie Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego Uniwersytetu Śląskiego, wykładał też na Uniwersytecie Warszawskim (gender studies ISNS). Autor książek: „Literatura, której nie ma. Szkice o polskiej »literaturze homoseksualnej«” (2010), „Homoseksualność i polska nowoczesność. Szkice o teorii, historii i literaturze” (2015), „Hegemonia i trauma. Literatura wobec dominujących fikcji męskości” (w przygotowaniu). Pisze reportaże (interesuje go prowincja, zwłaszcza w krajach postkomunistycznych), zamieszcza je m.in. w POLITYCE. Mieszka we wsi Łąka w gminie Pszczyna.

LANCE DLA LANSU

Dr hab. Wojciech Śmieja

o tym, jak ukształtował się osobliwy, polski wzorzec tak zwanego prawdziwego mężczyzny

ROZMAWIA EWA WILK

EWA WILK: – Zajmuje się pan męskosciami w kulturze i literaturze. Nie męskością, ale męskosciami właśnie. O co chodzi z tą liczbą mnogą?

WOJCIECH ŚMIEJA: – W kulturze z reguły da się wyróżnić cztery wzory męskości. Przede wszystkim hegemoniczną – dominującą kulturowo, społecznie, materialnie. Zwykle dotyczy ona wąskiej grupy mężczyzn, którzy rygorystycznie wcielają w życie ten wzorzec. Druga grupa męskości – współpracujących z hegemoniczną – otrzymuje swoistą patriarchalną dywidendę. Na przykład w polskim międzywojniu to były zastępy mężczyzn pozbawionych co prawda charme'u gen. Bolesława Wieniawy-Długoszowskiego, postaci dla tamtych czasów emblematycznej, ale modelujący swoje życie tak, by ową dywidendę otrzymać. Wreszcie istnieją rozmaite męskości zmarginalizowane, które, uznając kulturową hegemonię, nie mogą w żaden sposób sprostać jej rygorom (np. ze względów klasowych, rasowych, niepełnosprawności). Są też męskości opozycyjne wobec hegemonii, usiłujące wcielać inne niż dominujące modele zachowań. Może to być np. męskość gejojska – często marginalizowana, ale dla hegemonii niebezpieczna. Koncept męskości w liczbie mnogiej zaczerpnąłem od Raewyn W. Connell, badaczki uznawanej za pionierkę socjologicznej subdyscypliny *masculinity studies* – studiów nad męskosciami.

Używa pan też terminu fikcja dominująca. Chodzi o mit tzw. prawdziwej męskości, który wytwarzany jest w każdej kulturze – trafnie to rozumiem?

Rzeczywiście, rzecz w zestawie cech męskich, które w danej kulturze są najmocniej waloryzowane, uchodzą za wzorcowe, hegemoniczne. W polskiej kulturze dominowały na ogół męskości militarne, powstańcze, sarmackie. Nie ukształcił się – inaczej niż np. w kulturze anglosaskiej – inny atrakcyjny wzorzec: przedsiębiorcy, bohatera przemysłu. W zbiorowej wyobraźni mamy tylko Stanisława Wokulskiego z „Lalki” albo Karola Borowieckiego z „Ziemi obiecanej”, lecz za bardzo im się nie powiodło. Zachodnia męskość „kapitalistyczna” opresjonowała mężczyzn na swój sposób, ale w jej ramach mężczyzna to jednak ktoś, kto umie coś stworzyć, a nie tylko pięknie umrzeć. Weźmy nazwy patronów ulic w Niemczech: Daimlera, Boscha, Opla. Rozmawiamy w centrum Katowic. Kogo tu mamy? Ofiary Wujka, Powstańców Śląskich, a być może rondo gen. Ziętka zmieni nazwę na Lecha Kaczyńskiego, jak chcą lokalni działacze PiS.

Termin fikcja dominująca to też nie jest mój pomysł, zaczerpnąłem go od amerykańskiej kulturoznawczyni Kai Silverman. Idea jest dość oczywista: męskości są konstruowane; elementy biologiczne są w nich obecne, ale postawa samcza, władcza jest konstruktem kulturowym. Istotą

W latach trzydziestych młodzi oficerowie buntowali się przeciwko lancom jako elementowi uzbrojenia:

**nikt na lance nie walczy w XX w.,
na cholere nam te lance!?**

męskości hegemonicznej jest transparentność, przejrzystość, naturalizacja.

Bo wszystkim się wydaje, że taka męskość to naturalny porządek rzeczy?

Powszechnie się przyjmuje, że taki właśnie ma być prawdziwy, wzorcowy mężczyzna.

Seksapil Sarmaty

Czyli polską fikcją dominującą jest Sarmata?

To archetyp, który bardzo zaważył na naszym pojmowaniu męskości i wciąż pod różnymi formami powraca. Symbolizuje go choćby ów wąs sarmacki wciąż obecny na polskich twarzach, choć wyglądający coraz bardziej groteskowo. Fikcję sarmackości stworzył głównie Henryk Sienkiewicz. Przemysław Czapliński w książce „Resztki nowoczesności” dowodzi, jak ten mit sarmackości się rozlał, upowszechnił w latach 60. i 70. Jak wzmacniały go ekranizacje Trylogii, jak wspierany był seksapilem Daniela Olbrychskiego czy Tadeusza Łomnickiego, odtwarzających główne role – to mężczyźni wzorcowi, wyidealizowani, Polacy emblematyczni. Czapliński pisze o próbie stworzenia w PRL sarmatyzmu ponadklasowego jako spoiwa wspólnoty. Edmund Osmańczyk w „Rzeczpospolitej Polaków” z 1977 r. twierdził, że w sarmackiej epoce gierkowskiej cały naród został nobilitowany, uszlachcony. To była próba spojenia socjalistycznego konceptu politycznego z kulturą ramą sarmacką. Co zaskutkowało nieoczekiwanie wybuchem ruchu Solidarności.

Faktycznie, Lech Wałęsa i jego sarmacki wąs...

...tu nie tylko o wąs chodzi. Sarmackość manifestowała się też np. w charakterystycznym dla wczesnej Solidarności kulcie maryjnym, wiecowym demokratyzmie, a nawet w podziale na regiony. Ta rewolucja, mimo że przecież ro-

●
Polska husaria
Grafika,
autor nieznany.